

Gair bach Bethlehem 3

www.bethlehem.cymru

(trydar) @GweBethlehem

Gwaelod-y-garth

Cyfnod y 'Covid-19' – rhif 3 2020

(Arbedwch inc a phapur! Peidiwch ag argraffu hwn – dim ond ei ddarllen ar-lein.)

Apêl am Nwyddau Ymolchi a Dillad Nos

Mae Bethan Mair Tame, Gwaelod-y-garth, wedi anfon neges at GweBethlehem (*sef ein cyfeiriad ar 'Facebook'*) i ofyn am eich help i gasglu'r nwyddau isod i gleifion sy'n mynd yn brin o anghenion sylfaenol mewn ysbytai:

- *Persawr chwistrell (body spray)*
- *Siampŵ*
- *Sebon i'r Gawod*
- *Past a brwsys dannedd*
- *Dillad nos (newydd) i fenywod a dynion*

Maen nhw wedi trefnu man casglu yn y pentref – ac fel gwelwch, maen nhw'n cael help gan y genethod! Dyma neges Bethan: “Os ydych yn gallu, ac yn ddiogel i chi wneud, gellir cyfrannu o flaen Neuadd Bentref Gwaelod-y-garth. Byddaf yn casglu bob dydd Gwener ac yn mynd â nhw i'r man casglu swyddogol. Dydy cleifion ddim yn cael ymwelwyr bellach felly mae anghenion sylfaenol yn brin. Fel rhywun sydd â thad oedrannus yn yr ysbyty ar hyn o bryd, mae peidio ei weld na mynd ag eitemau ato yn torri fy nghalon, a gwn fod nifer mewn sefyllfa debyg. Bydd hylif dwylo i'w ddefnyddio ger y man casglu, a dylid dilyn y camau hylendid swyddogol sydd yn cael eu hargymell ar hyn o bryd. Diolch yn fawr.”

Ar ddiwedd yr wythnos gyntaf, wele neges bellach gan Bethan a'r merched:-

“Diolch o waelod calon am yr holl nwyddau i gleifion mewn ysbytai a roddwyd yn y 'bin' tu allan i Neuadd Bentref, Gwaelod-y-garth. Byddaf yn mynd a nhw i'r man casglu swyddogol ddydd Mercher, ac yn wythnosol wedi hynny.”

Yr Ysgol Sul ar-lein

Dyma **rai** o'r criw ddaeth ynghyd bore dydd Sul (roedd hi'n amhosibl dala pawb ar yr un pryd!).

Rhyw sgwrs fach anffurfiol oedd hi ond cafodd y plant gyfle i sôn, yn eu tro, am un peth caredig oedden nhw wedi ei wneud neu ddweud yn ystod yr wythnos. Bydd yr Ysgol Sul yn cwrdd dydd Sul nesa eto ar yr un amser (10.30) ac y mae croeso i unrhyw un ymuno â'r sesiwn.

Heulwen Jones

heulwen@btinternet.com
07779 360614

Y drefn ydy bod Heulwen yn anfon linc yn uniongyrchol i'r teuluoedd. Os oes unrhyw un arall am ymuno yna mae angen iddyn nhw rhoi gwybod i Heulwen ar e-bost neu ffôn (*manyllion ar y dde uchod*) ac fe wnaiff hi "hala'r linc" iddyn nhw.

Ymlaen mae Canaan!

Wel Bobol bach! Dyma ni – Wythnos 3!

Ond yn bwysicach, penwythnos y Pasg, ac felly, er gwaetha' holl bryderon y Coronafeirws, ga'i ddymuno Pasg Hapus i chi gyd. Os fedrwch chi, rhowch Handel i ganu drwy'r tŷ, "Teilwng yw yr Oen!" – Ffwl Blast! Neu beth am Offeren y Werin, y Misa Creola gan Ariel Ramirez, lle gewch chi ymgolli'n sain hudolus De America am ychydig. Yn ganolog i'r offeren werinol ma' 3 offeryn gwerinol, y gitâr, y bib a'r charango. 3 – rhif arbennig erioed. Roedd 'na 3 chroes ar fynydd Calfarina, fe atgyfododd Crist ar y 3ydd dydd, ac yn draddodiadol roedd 3 phen i bob pregeth ! Ac er nad pregeth sy' gyda fi, dwi am fod yn draddodiadol (am unwaith!) a chynnig 3 phen, a 3 chysylltiad annisgwyl rhwng Covid 19 a'r Pasg.

1.Y Pasg Cyntaf – (Exodus 12: 21-28) Y Peshach Iddewaidd sy'n cofio'r Hebraeid yn dianc o'r gaethglud, ac o'r Aifft, a hynny wedi'r 9 Pla (3x3=9!) ac yn rhyfedd iawn, ar y noson cyn y ddihangfa fawr ma' Moses yn gorchymyn y bobl fel hyn, "Does neb ohonoch i fynd allan trwy ddrws ei dŷ!" Arhoswch mewn! cadwch yn ddiogel!!! Ie, does dim byd newydd dan yr haul! Wedi dianc, fe gymerodd 40 mlynedd i Moses a'r genedl i gyrraedd pen eu taith, gyda bach o lwc fe welwn ni gefn y feirws mewn llai o amser na hynny. Ond, ma' geiriau Moses i'r bobl pan o'n nhw yng nghanol y diffeithwch ac yn dechre "fflago" yn atsain i ni heddi – "Cadwch y ffydd. Ymlaen ma' Canaan!"

2.Yr Ail Basg – ein Pasg ni. Tridie wedi'r Croeshoeliad. Yr Atgyfodiad.

Fersiwn Efengyl Ioan yw fy ffefryn i mae'n rhaid i mi gyfaddef, (Ioan 20:1-18) Mae 'na ddrama a chyffro a manylion yn y disgrifio, ond yn fwy na hynny mae 'na olygfa o agosatrywydd ac emosiwn anghyffredin, o gariad yn wir, wrth i'r Iesu atgyfodedig siarad gyda Mair Magdalen. Neilltuol! Ond, cyn i Mair gwrdd a'r Iesu, mae'n cwrdd ag angylion, angylion yn eu "gwisgoedd gwyn". A dyna gysylltiad arall a'n dyddiau rhyfedd ni. Mae 'na angylion yn ein plith ni y Pasg yma, ond ma' lliw eu gwisgoedd yn wahanol. Nid gwyn bellach – ond GLAS. Lliw gwisgoedd Doctoriaid a Nyrsys ein Gwasanaeth Iechyd, a diolch amdany'n nhw, ac am holl weithwyr y gwasanaethau sy'n gofalu am ein cymdeithas yn ystod y dyddiau ansicr yma. Ry'n ni'n dibynnu shwt gymaint ar eu sgiliau, eu hymroddiad a'u tosturi yn oriau'n hangen. Diolch am waith ein haelodau; a pherthnase'n haelodau, sy'n gweithio yn y maes, a dwi'n siwr ein bod ni'n Amen-io'r weddi fach yma, "Arglwydd Iesu'r Meddyg Da, diolchwn i ti am bawb sy'n gofalu am anghenion pobl eraill. Ysbrydola NI trwy eu hesiampl, nertha NHW yn eu llafur, a boed i fywydau LLAWER gael eu cyfoethogi trwy eu gwasanaeth. Amen."

3.Y Trydydd Pen! Y Trydydd Cyswllt. Y Cwestiynau???

"Shwt na'th hyn ddigwydd?" "Welodd neb o fe'n dod?" "Gethon ni ddim rhybudd?" Cwestiynau sy' 'di bod yn chwyrlio ar draws y cyfryngau. Cwestiynau'n ymwneud a Covid 19, ond cwestiynau hefyd byddai'r disgyblion wedi gallu eu gofyn, a hwythau yn eu gofid yn ynysu; er mwyn cadw'n ddiogel, mewn rhyw oruwch ystafell yn dilyn y Groglith 2,000 o flynyddoedd yn ôl. Ond i'w Tywyllwch daeth Goleuni. I'w Anobaith daeth Gobaith.

A dyna ryfeddod, a neges orfoleddus y Pasg erioed. **Buddugoliaeth Goleuni a Gobaith.**

Ry'n ni mewn cyfnod ansicr, dieithr. Roedd Mair Magdalen a Phedr a gweddill y disgyblion yn teimlo'n gwmws yr un fath – ond fe ddaethon nhw drwyddi. Ar ddydd Gwener y Groglith roedd eu haul yn machlud, ac roedd cysgod Y Groes yn syrthio'n drwm arny'n nhw. Ar fore'r Trydydd Dydd fe drowyd eu golygon at y wawr, ac at Y Goleuni, ac wrth wynebu'r Goleuni – roedd y cysgodion yn syrthio y tu ol iddyn' nhw.

Alla'i ddim gweud 'tho chi gymaint dwi'n edrych mlaen i lefaru'r geiriau "**Bore da a chroeso i'r Oedfa**" pan fyddwn ni gyd yn ôl o fewn muriau'n Tŷ Cwrdd, ym Methlehem, ond tan hynny, cadwn ein llygaid ar y Goleuni, diolchwn am Angylion, a chofiw'n mai "Ymlaen ma' Canaan!"

Delwyn

Bydd gwasanaeth arbennig y Parchedig Ddr. R. Alun Evans ar gyfer Bore Gwener y Groglith yn eich cyrraedd mewn neges e-bost ar wahân.

(uchod) Beth ydy'r hanes tu ôl i'r sesiwn ymlacio rownd y piano? Cewch yr ateb ar dudalennau 7 & 8. Clw bach i chi, mae'n mynd nôl i 1995 – hanner can mlynedd wedi marw'r gwr ar y dde.

Hefyd yn y rhifyn hwn:

- ✓ Gerddi a cherddi,
- ✓ llwybrau a briallu
- ✓ cymun ac atgofion

Awydd anfon cyfraniad i'r rhifyn nesaf?
Erbyn Ebrill 15fed at:
tycnau@aol.com

Rydyn ni'n anfon ein cofion at y canlynol:

Rhian Huws, Ffwrnnes Blwm, a'r teulu i gyd – Rhian wedi colli ei chwaer yng nghyfraith, Marian, yn Aberystwyth (chwaer i'r diweddar Dr Dafydd Huws).

Cofion hefyd at **bawb** o'n haelodau a'u teuluoedd sydd wedi bod yn anhwylyus yn ddiweddar.

GAIR O'R GWAELOD

Colofn cwbl an-olygyddol!

Awgrymodd rhywun y dylai cylchgrawn mor safonol â hwn fod â cholofn olygyddol gyfrifol. Nes daw hynny i fod, gadewch i ni fodloni ar y canlynol, sef ymson a rwdlan gan un o'ch plith sydd, fel pawb arall, wedi ei ynysu rhag cael mynd i blith pobl eraill.

Diolch yn gyntaf

Ar ddiwedd ein cyfarfodydd mae talu'r diolchiadau, fel arfer. Ond rydw i am gychwyn gan ddiolch i bawb sydd wedi cyfrannu at y rhifyn hwn, a'r rhai blaenorol. Os ydych chi'n mwynhau'r cyfraniadau, da iawn! Os hoffech ysgrifennu gair neu ddau – gwnewch ar bob cyfrif!

Iŵ-hŵ! a Whehei!

Mae'n tŷ ni bron ar ben draw hewl sy'n mynd i unlle. Daw'r tarmac i ben ar yr union fan ble cwrdd pedwar llwybr cyhoeddus. Bu cryn dramwyo ar hyd y llwybrau hyn yn ystod y dyddiau heulog diweddar – a braf oedd gweld pawb oedd ddigon clên i weiddi "Iw-hw" neu ganu'r gloch ac yna cilio ddigon pell. Oes bellach angen diheintio'r gloch dwedwch?

Os digwydd i mi fod allan, ddiddorol ydy gweld y gwahaniaeth rhwng y rhai sy'n pasio heb ddweud yr un gair a'r rhai sy'n eich cyfarch neu'n holi ydych chi'n iawn.

Tybed ai hen arfer cefn gwlad, yn hytrach nag un dinesig, oedd cyfarch rhywun yn gwbl agored yn hytrach na phasio heb ddweud bw na be? Hyd yn oed yn nyddiau di-drydan fy mhentref genedigol, roedd hi'n draddodiad lleol i gyfarch sŵn cerddediad, mewn tywyllwch dudew, fel bod pawb yn eich adnabod.

A phnawn Sul y Blodau eleni... Whehei! Roedd cwpwl ifanc o'r pentref yn pasio. Dyna nhw'n fy nghyfarch yn Gymraeg. Diolch amdanyn nhw.

Da chi, os oes rhaid i chi fod ar ddwydroed, dwedwch "Helo / Shwmai / Ydach chi'n iawn" hyd yn oed os ydych chi'n gorfod cadw ddwy led braich i ffwrdd!

Tan tro nesa – Hwyl!

Ifan (tycnau@aol.com)

“Dydan ni'n lwcus bod ni'n byw ym Mhentyrch.” Sawl gwaith dwi wedi clywed y frawddeg yna yn ystod yr wythnosau dwytha a finna yn amenio bob tro. Fel arfer cyfeirio at y ffaith fod ganddon ni ddewis mawr o lwybrau i'w cerdded yng nghyfnod y cyfyngiadau, o ganlyniad i'r pla corona yma, y byddid. Ac wrth gwrs mae hynny'n berffaith wir. Mae yna amrywiaeth o lwybrau ar y Garth ei hun a myrdd o rai eraill o amgylch y pentre. Yn y tywydd braf yma mae'r gwanwyn yn byrstio o'ch cwmpas ym mhobman ac mae'n anodd credu bod y feirws felltith yma yn gwneud y ffrasiwn lanast.

Bob bore mae Joy a finna'n mynd am dro ac yn cael ein swyno gan lond cloddia o flodau gwylltion. “O, be ydi hwn dwad?” Wedyn tynnu llun efo'r camra ffôn cyn edrych be ydi o yn y llyfr adra. Mae'n syndod pa mor anwybodus ydan ni am flodau cyffredin. Mae'r ffordd i fyny am y Garth yn gyfuriog nid yn unig o friallu ond o flodau gwylltion eraill yr ydan ni wedi dysgu eu henwau yn y dyddia dwytha – briallu Mair, llygaid Ebrill, melyn y gors, blodyn y gwynti, n'ad -fi'n-angof, i enwi dim ond rhai. Yn bendifaddau mae ganddon ni le i gyfri ein bendithion.

Meddylwch am y trueiniaid sy'n byw yn y blocia fflatia yma yn ein dinasoedd. Does gan y rhelyw ohonyn nhw ddim modfedd o ardd a thra'n gwerthfawrogi yr angen dybryd i

ynysu ein hunain mae nghalon i'n gwaedu dros deuloedd o'r fath sydd a phlant bychan a nhwtha'n gaeth i rhyw 'drap ll'godan' o fflat ar nawfed llawr rhyw jyngl goncrit.

Dyna oedd byrdwn un o'm hoff newyddiadurwyr, Christina Lamb, mewn erthygl yn y Sunday Times ba ddydd. Ynddi mae'n sôn am deuloedd sy'n byw yn un o stadau tyrau mawr yn nwyrain Llundain. Tower Hamlets yw un o ardaloedd mwyaf difreintiedig a gor-boblog gwledydd Prydain. Mae'n gartref i 318,000 o bobol lle mae un o bob tri o'r plant yn byw mewn tldi.

Un o ogoniannau Christina Lamb ydi ei bod wastad yn personoli materion, 'issues' felly. A dyna'n union mae'n ei wneud yn yr erthygl drwy bortreadu y sefyllfa drwy lygaid teuluoedd sy'n byw yn y blociau. Teulu Reakha Begum, 40, ydi un ohonyn nhw. Mae'n byw mewn fflat bychan dwy lofft efo'i pedwar plentyn rhwng 7 a 20 oed. Yn anabl ac yn diodda o asthma yn ogystal a salwch meddwl, ei merch Naimha sydd yn gofalu amdani. Mae Naimha yn fyfyrwraig yn astudio llenyddiaeth Saesneg yn un o golegau prifysgol Llundain ac mae'n tywys yr ohebwraig o gwmpas y fflat ar FaceTime. “Fan hyn dwi'n cysgu,” meddai gan bwyntio at y sofffa yn yr ystafell fyw lle mae yna deledu ac un bwrdd. “Da ni gyd ar benna'n gilydd. Cyn corona ro'n i'n astudio yn y llyfrgell neu'r coleg. Mae'n ormod o bedlam yn fama.”

Yna mae'n dangos y llofft fechan lle mae ei dau frawd, 14 ac 18, yn gorweddian ar eu gwllâu. Mae'r ienga yn ddwy lath a dwy fodfedd a'i gorff yn goferu dros ochor y gwely. Yn y stafell drws nesa mae ei mam yn orweddog yn y gwely mae'n rhannu efo'i mab 7 oed. Mae'r fam yn dweud nad oes ganddi reolaeth ar ei phledren na'i choluddyn ac o'r herwydd yn gwlychu a baeddu. Mae'r lle yn aml yn drewi o bi-pi sy'n gwylltio'r bychan meddai.

Dydi bywyd ddim wedi bod yn hawdd i Mrs Begum. Mi gath ei magu gan fam sengl ar ôl i'w thad gael ei ladd mewn damwain car pan oedd hi'n bump. Yn 15 mi briododd efo dyn oedd yn ei leinio. Tan ddwy flynedd yn ôl roedd hi'n gweithio fel gofalwraig ond yna mi aeth hi'n sâl. Ar y cychwyn roedd doctoriaid yn meddwl bod hi wedi cael strôc ond yna mi gath ddiagnosis o salwch nerfol. Bellach mae hi ar ei baglau ar forffin ac yn ceisio ymdopi efo tueddiadau hunanladdiad.

“Mae'r llywodraeth yn deud 'arhoswch adra', ond mae'n tŷ ni yn fwy anniogel,” meddai. “Mae'n iawn i'r bobol hynny sy â gerddi – mae ynysu efo'u teuluoedd iddyn nhw fel bod ar wylia. Ond i ni mae o fel dedfryd o garchar. Mae'n cartref ni mor fach, 'da ni'n ogleu gwynt ein gilydd. 'Da chi'n teimlo eich bod chi'n cael eich mygu yno erioed, ond rwan mae o'n uffern ar y ddaear. Os eith hwn ymlaen am fisoedd, nid marw o'r corona fyddwn ni, ond cael ein mygu i farwolaeth.” Gohebydd tramor ydi Christina Lamb ac mae wedi treulio y rhan fwya o'i 33 mlynedd yn sgwennu straeon o faes y gad – o Affganistan i Syria. Fwy nag unwaith mae hi wedi bod yn agos iawn at gael ei lladd tra'n gweithio.

“Ond wnes i 'rioed ddychmygu y byddai'r ffrynt lein yn fy ngwlad fy hun, yn fy ninas, ac o bosib hyd yn oed yn fy stryd, a bod gelyn cudd yn llechu ar ddwrn drws lle mae picio allan i brynu llefrith yn gallu bod mor farwol a gyrru ar hyd y lôn lle buodd yna y nifer fwya o hunan fomwyr yn Kabul.”

A rhag i ni feddwl mai rhywle pell i ffwr pell oddi wrthan ni ydi Tower Hamlets, mae yna flocia o dyrau tebyg mewn llefydd fel Sgwâr Loudoun a lleoliadau eraill yng Nghaerdydd a Chymru lle mae teuluoedd tlawd yn byw fel sardîns mewn tun.

Gair o'r ardd

Heulwen Jones

Odi chi wedi cymryd mantais o'r tywydd braf yma i weithio yn yr ardd? Ry ni wedi gorffen palu, wel bron, ac wedi dechrau plannu planhigion a hau hadau. Mae pedair rhych o dato mewn ers wythnos neu ddwy ond wythnos hon mae'r hadau mân, fel oedd fy nhad yn ei galw nhw, wedi eu hau, sef letys (dau fath), sbigoglys (dwy res), betys amryliw, rhuddygl (neu radish i chi a fi), cennin ac ysgalldail lliw'r enfys (gewch chi weithio hwnna mas!).

Rwy hefyd wedi hau hadau mewn potiau yn y tŷ gwydr sef corbwmpen (rhai melyn a rhai gwyrdd), pwmpenni siâp cneuen, cinabêns, ffa ffrengig amryliw a ffa borlotti. O, a rhai hadau tomatos a ges yn anrheg wrth Medi y llynedd (gobeithio y gwnawn nhw egino – dw i ddim wedi trio o'r blaen).

Mae'r hadau a blannwyd yn y tŷ gwydr ychydig wythnosau yn ôl bron yn barod i'w trawsblannu: pys pêr (tri math wrth gwrs), bysedd y cŵn, bysedd y blaidd (lupin), a'r blodau haul a ges yn anrheg wrth Greta ar fy mhen-blwydd. Fe wna i roi gwybod i chi siwd ma nhw'n dod mlan.

Yn ogystal a thrin yr ardd, mae'n gyfnod da i dwrio drwy hen luniau – naill ai rhai sy'n gysylltiedig â Bethlehem neu ag unrhyw bwnc fyddai o ddiddordeb i eraill. Ar y tudalennau nesaf mae rhai ddaeth i law y tro hwn.

(Ewch chithau ati i chwilio - a'u hanfon at Ifan Roberts – tycnau@aol.com)

Chwilota'r archif – Eirlys Davies, Radur

Ymweld â chartref cyntaf yr Annibynwyr yng Nghymru

Dyma Ferched Bethlehem (dde) ar ymweliad â Chapel yr Annibynwyr yn Llanfaches ar Fai 13eg 2008, wedi ein cludo yno yn gyfforddus iawn ym mws Dafydd Jones ein gyrrwr medrus a chymwynasgar. Pentref bach rhwng Casnewydd a Chasgwent yw Llanfaches. Yma y sefydlwyd yr achos Annibynol cyntaf yng Nghymru yn 1639. Yn y llun gyda'r merched gwelir y diweddar Barchg. Shem Morgan, gweinidog yr eglwys ar y pryd. Fe fu'n egluro hanes yr eglwys yn Llanfaches a'i harwyddocâd fel yr eglwys Biwritanaidd gyntaf ar ddaear Cymru. Yr enw a gysylltir yn fwyaf a'r genhadaeth hon yn Llanfaches yw William Wroth oedd hefyd ar y pryd yn rheithor Plwy Llanfaches. Braint i ni oedd cael ymweld

â'r Capel bach yn Llanfaches a chael ein hatgoffa o hanes dechreuadau'r Annibynwyr.

Chwilota'r archif – Delyth Evans, Yr Eglwys Newydd

(uchod)

Diwedd un Trip Ysgol Sul – yn amlwg wedi bod yn ormod i rai! Dyma un o nifer o'r rhai fu'n huno ar y ffordd adref.

(uchod)

Aelodau CAIB (Clwb Annibynwyr Ifanc Bethlehem) ar ben y Garth yn y ganrif newydd

(chwith)

Pencampwyr cwis Ysgolion Sul De Cymru, ddiwedd y 90au

Gair gan Rhodri-Gwynn

Sul y (dim) Blodau

“Rhybudd i beidio mynd i fynwentydd ar Sul y Blodau” meddai'r pennawd, ac 'roedd Undeb yr Annibynwyr yn atgoffa addolwyr ar eu gwefan “na ddylen nhw ymweld a mynwentydd ar y Sul hwn (5ed o Ebrill) gan nad yw hi'n gyfnod arferol”.

“Cyneuwch gannwyll, mynnwch

foment dawel i gofio am y bobl a fu'n rhan o'ch bywyd chi ar y ddaear hon unwaith, ac sy'n parhau i fod yn annwyl i chi o hyd.”

Chwithig iawn felly fyddai'r ddelwedd o weld y mynwentydd yn ddi-liw ar yr adeg yma o'r flwyddyn, gan eu bod fel arfer yn drymlwythog o liwiau'r gwanwyn yn ôl dewis y teuluoedd.

Ond fe droes y siom a'r pryder yn syndod a balchder ym mynwentydd Pentyrch oherwydd, er nad oedd blodau ar y beddau unigol yno, 'roedd 'na rhywun wedi gofalu bod y tir o'u cwrpas yn garped o friallu melyn yn disgleirio o lawenydd yn haul y bore!

Pwy tybed oedd y garddwr?

Roedd gen i deimlad mai “gwyliau gyrrwr bws” oedd o 'mlaen i pan ddaeth y gwahoddiad i gyfarwyddo y ddrama fer “Noson o Farrug” ar gyfer noson o ddramâu R.G. Berry yn festri Bethlehem. Erbyn 1995 roeddwn i wedi bod yn cyfarwyddo dramâu teledu ers rhai blynyddoedd a'r sialens ges i oedd cyflwyno'r ddrama gyda chast o bobol ifanc y capel... ond wedyn, T.J. oedd yn gyfrifol am y gwahoddiad - a doedd gwrthod ddim yn opsiwn!

Y “bobol ifanc” dan sylw oedd Rwth Elis Owen, Esyllt Davies, lolo Ifans a Bethan Clement ac fe gytunodd Ffion Harries, eu hathrawes Ysgol Sul ar y pryd, i ymuno yn y cast a rhoi help llaw amhrisiadwy fel “is-gyfarwyddwr”. Buan iawn y des i sylweddoli fod rhain i gyd yn bobol ifanc arbennig - yn hwyliog, brwdfrydig ac yn barod i roi cynnig ar beth bynnag yr oedd eu cyfarwyddwr yn ei daflu atynt. Llai o “wyliau gyrrwr bws” felly a mwy o gyfle i addasu ychydig ar ddrama draddodiadol, gweddol hen-ffasiwn, a chyfle i arbrofi gyda rhai o'r technegau theatr y des i ar eu traws yn y coleg drama.

Penderfynwyd yn gynnar iawn nad oedden ni am gyflwyno “Noson o Farrug” fel yr oedd hi wedi'i 'sgwennu. Er mwyn rhoi haenen arall i'r cynhyrchiad roedd yr actorion i gyd i bortreadu ffoaduriaid oedd yn perfformio'r ddrama fel adloniant i'w cyd-ffoaduriaid. “Drama o fewn drama” felly...

1995 – hanner can mlynedd wedi marwolaeth y Parchedig R G Berry, un o gyn-weinidogion Bethlehem, fe drefnodd y diweddar Barchedig T. J. Davies bod tri chwmni drama'n cyflwyno rhai o'i ddramâu un act. Bu'r tri chynhyrchydd, Emyr Edwards, Rhys Powys a Heddyr Gregory, yn brysur yn rhoi trefn ar eu hactorion a mawr fu'r chwysu cyn i'r festri droi'n theatr am dair noson yn olynol. Dyma i chi atgofion Rhys Powys am y cyfan a chip ar y golygfeydd tu ôl i'r llwyfan wrth i gast y tair drama, Yr Hen Anian, Noson o Farrug a Dwywaith yn Blentyn, baratoi.

Un o dechnegau'r coleg drama nad oeddwn i'n cael cyfle i'w defnyddio gyda fy ngwaith teledu oedd creu “taith y synhwyrâu” i'r cast - eu rhoi mewn lleoliad anarferol, creu synau perthnasol i'r glust, rhoi rhywbeth iddynt flasu a'i deimlo... hynny yw, ceisio helpu'r actorion i “gyd-ymdeimlo” â phrofiadau eu cymeriadau. Gan mai “ffoaduriaid” oedd yr actorion ifanc i fod, yna roedd angen iddyn nhw gael blas bach o brofiadau oedd ymhell y tu hwnt i'w bywydau arferol.

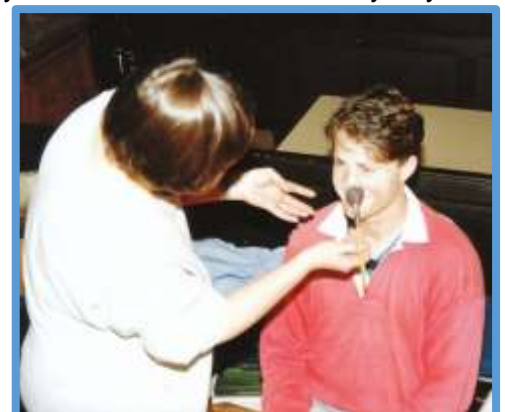
Trefnwyd fod pawb yn cwrdd ym Mhontcanna wrth iddi nosi. Rhoddodd Ffion a finnau fygydau dros lygaid yr actorion ifanc a'u harwain yn ofalus i lawr un o'r lonydd cefn i garej oeraidd yr Harrisiaid.

Yno, fe osodwyd pawb i eistedd ar lawr; rhoddwyd bara sych iddyn nhw i'w fwyta, a sudd oer i'w flasu, tra bod y mygydau dros eu llygaid o hyd. Chwarae teg, roedd y criw ifanc yn cym'ryd yr holl brofiad o ddfri... nes i ni drïo creu synau “cefn gwlad” o'r tu allan i'r garej. Roedd gan y plant, Jâms ac Anna, degan bach plastig oedd yn dynwared synau anifeiliaid fferm. O wasgu botwm lliwgar byddai'r peiriant yn brefu neu'n gweryru neu'n gwneud sŵn “mŵ” neu “meee”.

Wel, fe wasgwyd y botwm. “Mŵŵŵ!” meddai'r peiriant... a phawb yn byrstio mas i chwerthin oherwydd y sŵn gwirion. Chwalwyd yr awryglch yn llwyr - a dyna ddiwedd disymwth i “daith y synhwyrâu”.

Wn i ddim a gafodd yr ymarfer anarferol yma effaith gadarnhaol ar y perfformiad. A dweud y gwir, dydw i ddim yn cofio rhyw lawer am noson y perfformiadau, Chwefror 15fed, 1995, heblaw fod y festri yn llawn hyd at yr ymylon, ond dwi'n cofio'r ymarfer anarferol hwnnw yn garej Rhys a Ffion Harries - a sŵn gwirion y tegan. “Mŵŵŵ”!

(Rhagor o luniau ar y dudalen nesaf)

(chwith) Heddyr Gregory yn cynnig gair neu ddau o gyngor munud olaf i gast "Yr Hen Anian".

(chwith) Cath Edwards cyn y sioe. Anfonwn ein cofion ati hi a'r teulu gan nad ydy hi wedi bod yn rhy dda'n ddiweddar.

(dde) Cast o dri oedd i "Dwywaith yn Blentyn" – a rydyn ni'n credu i'r cynhyrchydd, Emyr Edwards, weithredu fel ein ffotograffydd ar gyfer y llun hwn

Emyn y Corona

Ysgrifennodd Joy Glyn yn ei herthygl am y ddiod pop "Corona" yn ein rhifyn diwethaf. Sawl gwaith tybed y clywsoch chi ailadrodd y jôc am hen sant oedd hefyd yn werthwr y ddiod hyfryd o'r ffatri yn Y Porth?

Yn ôl yr hanes, byddai'r brawd bob amser yn ledio emyn adeg Oedfa Ddiolchgarwch oedd yn cyfeirio at y cynnyrch – "**Corona eto'r flwyddyn hon**". Ond och! Os ewch chi i chwilota am y pennill, nid dyna'r union eiriau sydd yn 'Caneuon Ffydd' – emyn rhif 97. Fel hyn mae'r pennill llawn o waith Gwyneddon yn mynd:

*Anfeidrol Dduw rhagluniaeth,
a Thad y greadigaeth,
coronaist eto'r flwyddyn hon
â'th dirion ddoniau'n helaeth:
ti Arglwydd pob daioni,
beth mwy a dalwn iti
na chydymostwng, lwch y llawr,
yn awr i'th wir addoli*

Ar ôl symud i Landaf yn 2012 dechreuais fynychu oedfaon yn y Gadeirlan o bryd i'w gilydd. Oni bai am ryw dro annisgwyl yn hanes fy Mam, mae'n siŵr mai Eglwyswr ac nid Capelwr fyddwn i heddiw. Stori

arall yn honno.

Does fawr o Gymraeg yn y Gadeirlan, a llai fyth y dyddiau hyn, gan nad yw'r Offeren oedd yn arfer cael ei dathlu ddwywaith yr wythnos, bellach ond yn cael ei dathlu ar fore lau. A dyw hynny ddim yn digwydd ar hyn o bryd gan fod ein tai cwrdd ni i gyd ynghau. Ond dyw hynny ddim wedi rhwystro rhai o'r cwmni bach rhag mentro i fyd y dechnoleg newydd. Ac nid dim ond ffyddloniaid y gwasanaeth Cymraeg yn Eglwys Gadeiriol Llandaf. Mae llawer o gapeli'r Annibynwyr, hyd yn oed, wedi sylwi bod modd gwneud pethau'n wahanol. Hen bryd, ddwedwn i! A phob hwyl i Ysgol Sul ar-lein Bethlehem.

Ond i fynd nôl at y criw bach yn Y Gadeirlan. Cwrdd â'n gilydd gyda chymorth Skype oedd y man cychwyn, ond erbyn yr ail wythnos roedd cyfrwng gwahanol wedi disodli Skype. Roeddem wedi ymuno â Phobol y Zoom. Fel Skype mae'n caniatáu i ni siarad â'n gilydd a gweld ein gilydd. I'r rhai sydd wedi'i hynysu mae medru siarad â'n gilydd a gweld ein gilydd yn gwneud byd o wahaniaeth.

Felly am 10 o'r gloch ar fore lau cynhelir oedfa fer yn seiliedig ar y rhagarweinid i'r Cymun Bendigaid yn y Llyfr Gweddi Gyffredin. Mae gan bawb gopi o'r drefn a bydd 3 neu 4 yn rhannu'r darlleniadau a'r gweddïau. Aethom gam ymhellach fore dydd lau Cablyd, a gweinyddu'r Cymun hefyd. Fy mraint oedd cael arwain y rhan yna o'r gwasanaeth. Profiad cwbl wefreiddiol. Y cyfrifiadur yn y canol, y bara a'r gwin naill ochor. Y cymuno rhithiol, ond eto yn fyw ac yn real, a chyfle yn y dyddiau afreal yma i ryfeddu o'r newydd at y Rhyfeddod.

Defnyddiais lestri Cymun sy'n golygu llawer i mi. Fe'i cefais yn rhodd gan un o berthnasau John Hughes, cyfansoddwr y dôn Cwm Rhondda pan oeddwn yn weinidog Salem, Ton-teg. Roedd John Hughes yn godwr canu yn Salem, ac mae ei emyn-dôn wedi ysbrydoli cynulleidfaoedd o bob lliw a llun, mewn llawer gwlad, y tu fewn a'r tu allan i'n haddoldai. "Guide me" sy'n ei morio hi gan amla', ond fe geith Ann Griffiths y gair ola' am y tro:

Beth sydd imi mwy a wnelwyf
ag eilunod gwael y llawr?
tystio 'rwyf nad yw eu cwmni
i'w gystadlu â'm lesu mawr:
O am aros
yn ei gariad ddyddiau f'oes.

Pwy ydy Pwy? Chi tro nesa!

Dwedwch dipyn o'ch hanes wrthon ni! Wnaeth NEB ymateb i lanw'r isod y tro hwn. Byddai'n braf i ni gael darllen amdanoch chi – neu anfonwch stori neu erthygl. (dim ond canllaw ydy hwn – does dim rhaid glynu ato!)

Eich enw:

Brawddeg neu ddwy am eich dyddiau cynnar:

Brawddeg neu ddwy amdanoch chi nawr:

Atgofion neu stori am unrhywbeth:

Pam dod i Fethlehem?

Unrhyw sylw arall

ODLAU'R GARTH

Dewch, dewch! Chi limrigwyr, benillwyr, a 'ballu – anfonwch rywbeth!

“Llun enfys mewn ffenest”

(uchod) yr enfys ysgogodd Rhys Powys i anfon yr englyn hwn:

Un enfys wedi'i hanfon - o ynys
Fach unig un galon.
Ond mwynhau ei lliwiau llon
Mae degau o gymdogion.

Rhys Powys

* * * *

Myfyrdodau

(Addasiad o “Meditations” gan R.S Thomas)

Ac wrth un dywedodd Duw; Tyrd
ataf yn rhifau
a siapiau; gwêl fy mhrydferthwch
yn yr onglau rhwng
y sêr, yn hafaliadau
fy nheyrnas. Tyrd
a'th lens i addoliad
fy mesuriadau; ymhell
bell ac ymhell agos, bydd
wastad fwy ohonof
mewn cyfran. Ac wrth arall:
Myfi yw'r berth sy'n llosgi
Yng nghanol
Dy fodolaeth; rhaid i ti roi
Dy wybodaeth heibio a dod
Ataf gyda'th feddwl
Yn wag. Ac wrth hwn
Dywed; Oherwydd dy stumog uchel, a moelni
dy emosiwn, Dof
Atat ti yn y pethau
Symlaf, yng nghorff
Dyn a grogwyd ar goeden uchel
A addaswyd gennyf yn
Bren ac ni fyddi'n fy adnabod.

Rh-G J

TRYDAR

[“Yr hwn sydd â chlustiau i wrando, gwrandawed”]

LUC 8—8:

RHYBUDD YR ADAR.

Fe drioch chi drydar yn ein lle,
dwgyd ein cân heb ganiatâd
a'i chloi mewn tipyn teclyn
a boddi ein byd.

Nawr,
a Natur wedi danto,
a'i neges yn glir,
ein trydar ni
sy'n treiddio
trwy'r greadigaeth.

Côr y coed Ceirios,
aria'r coed Euryr,
unawd yn yr Onnen,
ein opera ni yn Eprill.

Nawr,
o foelyd clust
ac aros,
GWRANDEWCH!!

Hannah Roberts

* * * *

Arcêd Morgan

*(Cerdd o'r casgliad enillodd Gadair Gŵyl Aberteifi i
Martin Huws yn 2016. Y thema oedd 'Dihangfa'.)*

Daw dynion i mewn,
y *Daily Mail* dan eu ceseiliau,
gan droi tra'th unig ei hafan
yn set *East Enders*.

Try'r dyn diarth ei ben
at y ffenest ble todda'r llun bob munud.

Allai hon fod
yn eil lle mae dau, fraich ym mraich,
yn cerdded at borth eglwys,
at drothwy breuddwydion.

Allai hon fod
yn llwybr arch,
llais Caruso'n
pefrio gan angerdd,
mam a merch yn llefen y glaw.

Martin Huws